

Zmiany w polityce zagranicznej Islandii po agresji Rosji na Ukrainę

Veronika Jóźwiak

Rosyjska agresja na Ukrainę zmusiła Islandię do korekty polityki zagranicznej. Jako małe państwo nieposiadające sił zbrojnych, ale objęte gwarancjami bezpieczeństwa w ramach członkostwa w NATO, chce wzmocnić powiązania z sojusznikami, rezygnując jednocześnie z kontaktów z Rosją. W polityce zagranicznej jeszcze bardziej zyskały na znaczeniu partnerstwo z USA i państwami nordyckimi oraz aktywność w organizacjach międzynarodowych, a także stosunki z członkami Unii Europejskiej z Europy Środkowej, w tym z Polską.

Okolo 360-tysięczna Islandia jest dobrze umocowana w organizacjach międzynarodowych. Jest członkiem-założycielem NATO, należy do Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EEA) od jego powstania w 1994 r., a od 2001 r. jest także stroną układu z Schengen. Uczestniczy w licznych platformach współpracy i formatach politycznych Europy Północnej, m.in. w Radzie Nordyckiej i Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego, a także Dalekiej Północy, np. w Radzie Arktycznej i Partnerstwach Wymiaru Północnego.

Islandia ma stabilny rząd. Od listopada 2017 r. władzę sprawuje – wybrana na kolejną kadencję w 2021 r. – koalicja konserwatywnej Partii Niepodległości (17 mandatów w 63-osobowym parlamencie – Althingu), agrarnej Partii Postępu (13 mandatów) i Ruchu Zieloni-Lewica (8 mandatów). Premierem pozostaje Katrín Jakobsdóttir z Zielonych, a prezydentem od 2016 r. – bezpartyjny historyk Guðni Th. Jóhannesson, wybrany ponownie w 2020 r.

Dotychczasowe kierunki polityki bezpieczeństwa i zagranicznej. Filarami polityki bezpieczeństwa Islandii są członkostwo w NATO oraz dwustronne porozumienie obronne z USA z 1951 r. Nie mając stałych sił zbrojnych, Islandia wnosi do Sojuszu wkład finansowy i personel cywilny, a także zapewnia strategiczny przyczółek na Atlantyku. Obsługuje również system obrony powietrznej w ramach zintegrowanego systemu Sojuszu. Stosunki ze Stanami Zjednoczonymi z kolei obejmują poza obroną Dalekiej Północy

współpracę polityczną, gospodarczą i naukową. W przeszłości na te relacje negatywnie wpłynęło wycofanie sił USA z Islandii w 2006 r. i odmowa wsparcia finansowego, gdy w 2008 r. państwo to stało się niewypłacalne wskutek światowego kryzysu gospodarczego. Konsekwencją zakończenia stałej amerykańskiej obecności wojskowej na Islandii było podpisanie przez nią porozumień obronnych m.in. z Wielką Brytanią i Kanadą oraz pogłębienie współpracy z państwami nordyckimi.

Podstawą stosunków Islandii z UE są członkostwo w EEA i formaty współpracy w Europie Północnej. Program koalicji rządzącej nie przewiduje wznowienia negocjacji akcesyjnych do Unii (rozpoczętych w 2010 r. i zawieszonych w 2013 r.). Żaden z koalicjantów nie jest zwolennikiem akcesji, głównie w obawie przed utratą kontroli nad łowiskami (produkty rybne stanowią 40% eksportu). Współgra to z utrzymującym się od lat niskim poparciem społecznym dla członkostwa w UE (jeszcze w 2021 r. wynosiło ok. 30%), które w 2022 r. wzrosło do 47% – najwyższego poziomu od kryzysu gospodarczego w 2008 r.

Celem polityki zagranicznej Islandii był także jak najszerzy jej dostęp do rynków eksportu. Miały temu służyć aktywna dyplomacja oraz szeroka współpraca dwustronna i wielostronna, także z Rosją i Chinami. Jesienią 2015 r. Islandia zrezygnowała z udziału w unijnych deklaracjach politycznych potępiających Rosję, by móc dalej rozwijać z nią stosunki (choć wdrażała sankcje). Życzliwością wobec tego państwa wykazała

się także w ramach Rady Arktycznej – m.in. sprawując przewodnictwo (2019–2021), doprowadziła do spotkania szefów dyplomacji USA Antony’ego Blinkena i Rosji Siergieja Ławrowa w 2021 r. w Reykjavíku. Natomiast [zacieśniając współpracę z Chinami](#), jako pierwsze państwo europejskie podpisała z nimi umowę o wolnym handlu w 2014 r.

Aktywność w organizacjach międzynarodowych jest również ważnym instrumentem islandzkiej polityki, który służy promocji i wzmocnieniu pozycji państwa jako przywiązanego do wartości uniwersalnych i demokratycznych. Islandia jest orędowniczką praw kobiet, dzieci i osób LGBT, ochrony środowiska i praworządności. Tematy te traktuje priorytetowo podczas obecnego przewodnictwa w Radzie Europy i promowała je jako członek Rady Praw Człowieka ONZ w 2018 r.

Reakcje i zmiany po agresji Rosji na Ukrainę. Od rozpoczęcia pełnoskalowej wojny Rosji przeciwko Ukrainie Islandia skupia politykę zagraniczną i bezpieczeństwa na pogłębieniu stosunków z innymi państwami Zachodu w celu obrony systemu opartego na prawie międzynarodowym. Działania te wynikają z oceny islandzkiej Rady Bezpieczeństwa Narodowego, która w raporcie z października 2022 r. wskazała, że inwazja Rosji na Ukrainę stanowi największe zagrożenie dla bezpieczeństwa europejskiego od II wojny światowej. Zaznaczyła również, że w wyniku wojny zwiększyło się znaczenie militarne Islandii, i w związku z tym potrzebne jest wzmocnienie odporności instytucjonalnej i społecznej na ataki cybernetyczne oraz monitoring infrastruktury krytycznej. W obliczu wojny islandzki rząd potwierdził poparcie dla wzmocnienia wschodniej i północnej flanki NATO zgodnie z jego [nową koncepcją strategiczną](#).

Islandia działa wspólnie także z sojusznikami i UE, wdrażając do prawa krajowego wszystkie sankcje nałożone na Rosję i Białoruś. Wskazuje przy tym na zagrożenia wynikające z uzależnienia gospodarczego od innych państw autorytarnych, w tym od Chin. Jednocześnie udziela pomocy politycznej, finansowej i humanitarnej Ukrainie. Minister spraw zagranicznych Þóráður Kolbrún Reykþjörð Gylfadóttir w listopadzie ub.r. złożyła wizytę w Kijowie wspólnie ze swoimi odpowiednikami z państw nordyckich i bałtyckich. Islandia przyjęła ok. 2 tys. uchodźców, wysłała 9 ton zimowej odzieży wojskowej ukraińskim żołnierzom i bierze udział w ich szkoleniu.

W obliczu rosyjskiej agresji Islandia zacieśnia współpracę z państwami nordyckimi. Już tydzień po inwazji wraz z nimi oraz Kanadą i USA odmówiła udziału w spotkaniach Rady Arktycznej pod przewodnictwem Rosji. Deklaracja nordyckich premierów z sierpnia 2022 r. przewiduje z kolei wspólne działania w zakresie polityce bezpieczeństwa i obrony, obejmujące nie tylko ćwiczenia, planowanie obronne czy cyberbezpieczeństwo, lecz również zwiększanie odporności społeczeństw i ich bezpieczeństwa ekonomicznego. Wzmacnianiu spójności państw nordyckich służy także

[Nordycka Rada Ministrów](#), w której Islandia pełni w br. przewodnictwo.

Europa Środkowa – nowe otwarcie. Po wznowieniu rosyjskiej agresji na Ukrainę Islandia zintensyfikowała kontakty z państwami środkowoeuropejskimi. W sierpniu ub.r. prezydenci i szefowie dyplomacji państw bałtyckich złożyli wizytę w Reykjavíku (Islandia jako pierwsza uznała ich niepodległość w 1991 r., do czego państwa te do dziś odwołują się we wzajemnych kontaktach). Prezydent Jóhannesson z kolei odwiedził Słowenię (w sierpniu) i Słowację (w październiku). Tematem tych spotkań była współpraca w zakresie obrony i bezpieczeństwa, handlu i energetyki (redukcji emisji, geotermii i produkcji wodoru).

Decyzją o największym znaczeniu w kontekście zacieśniania współpracy z regionem było wzmocnienie stosunków dyplomatycznych z Polską. W grudniu ub.r. Islandia otworzyła przedstawicielstwo w Warszawie, z ambasadorem akredytowanym także na Ukrainie, w Rumunii i Bułgarii. Jest to dopełnienie relacji dwustronnych – ambasada RP działa na Islandii od 2013 r., głównie ze względu na ponad 20 tys. Polaków, którzy stanowią największą grupę imigrantów w tym państwie.

Wnioski. Przed agresją Rosji na Ukrainę zróżnicowane formy i kierunki współpracy międzynarodowej były sposobem Islandii na utrzymywanie kontaktów także z partnerami autorytarnymi. Swoją rolę widziała w łagodzeniu napięć między państwami Zachodu a Rosją poprzez skłanianie stron do dialogu, m.in. w Radzie Arktycznej. W ten sposób chciała minimalizować prawdopodobieństwo konfliktu na Dalekiej Północy. Była też zwolenniczką zwiększania wolumenu handlu między państwami nordyckimi a Chinami.

Rosyjska inwazja na Ukrainę skłoniła Islandię do porzucenia tego podejścia. Na jej adaptację do zmian w systemie międzynarodowym składają się rezygnacja ze współpracy z Rosją, postrzeganie Chin jako zagrożenia, pogłębienie współpracy obronnej i w dziedzinie bezpieczeństwa z państwami nordyckimi, zwiększone zaangażowanie w działania sojusznicze i w wielowymiarową współpracę z USA. Dla jej sojuszników z NATO oznacza to spójność strategicznych interesów i pełne zaangażowanie w ich realizację, a dla UE – jednomyślne polityczne partnerstwo. Choć Islandia nie planuje akcesji do Unii, poświęca wzmożoną uwagę jej wschodnim członkom, którzy wyróżniają się zaangażowaniem na rzecz Ukrainy.

Korzystając ze zwiększonego zainteresowania oraz podniesienia rangi stosunków dyplomatycznych z Islandią, Polska może poszukiwać możliwości pogłębienia współpracy gospodarczej. Dalsze zaangażowanie w działania obronne na rzecz Islandii, np. w zakresie lotnictwa, które jest ważne dla bezpieczeństwa całej północnej flanki, wzmocni z kolei współpracę polsko-nordycką.